

PROBLEMI SEMANTIČKOG OPISA DENOMINATIVNIH GLAGOLA U SLOVENSKIM JEZICIMA

MARIA CICHONŠKA

UDK 808-25

Primljen: 25. juna 1984.

Prihvaćen: 21. septembra 1984.

0. Tokom posljednjih dvadeset godina lingvisti su se živo interesovali za problem glagola izvedenih od neglagolskih vrsta riječi.¹ Denominativni glagoli (dalje u tekstu DG) predstavljaju pojam isključivo površinske strukture. Njihova, često vrlo složena semantička struktura odražava predikativno-argumentativnu strukturu shvaćenu kao sintaktički predikat zajedno s mrežom što ga povezuje s određenim argumentima a koja proističe iz tog istog predikata.² U slučaju složenijih formacija u semantičkoj strukturi može istovremeno biti čak nekoliko predikativno-argumentativnih struktura. Slovenski DG karakterišu se velikim razlikama, kako sa morfološkog tako i sa semantičkog stanovišta.

1. Cilj je ovog članka da podsjeti kako su se razvijala ispitivanja u oblasti DG, da ukaže na probleme i teškoće sa kojima su se sretali lingvisti pri opisu tih formacija. Iscrpan prikaz pitanja koja stoje u vezi s tim prevazilazi okvire ovoga članka, koji stoga ima fragmentaran karakter, predstavljajući samo pokušaj da se odgovori na pitanje zašto još uvijek nema prihvatljive monografije u tom pitanju.

Istorijat istraživanja denominativnih glagola

0. Jedna od prvih publikacija (ne uzimajući u obzir podatke koji se nalaze u gramatikama) koja predstavlja pokušaj klasifikovanja DG bio je rad A. Boguslavskog,³ u kojem je autor kao osnov klasifikacije prihvatio sintaksičko-semantički kriterijum.

Na osnovu analize konteksta i semantičke interpretacije koja je iz nje slijedila on je podijelio DG na četiri grupe:

¹ Up. Literatura. Obuhvata one najvažnije radove koji se tiču slovenskih denominativnih glagola, bez podataka iz gramatika.

² Definicija predikata i argumenta iz najnovije gramatike poljskog jezika: »Predikat je izraz kojim se imenuje svojstvo predmeta (relacija među predmetima), a argument je izraz koji je sintaktičkom pozicijom (mjestom) implikovani predikat.« Gramatyka języka polskiego. Składnia. Pod. red. Z. Topolińskiej. Warszawa 1984.

³ Boguslavski A. 1962.

1/ prelazne glagole koji označavaju »dodjeljivati osobinu označenu nomenom«, npr. rus. *белить*, sh. *bijeliti*, rus. *бунтовать*, sh. *buniti*;

2/ neprelazne glagole sa značenjem »dobivati osobinu označenu osnovom«, npr. rus. *белеть*, sh. *bijeljeti se*, rus. *стекленеть*, sh. *stakleniti se*;

3/ prelazne glagole koji označavaju »podvrgavati radnji karakter koji određuje osnova«, npr. rus. *асфальтировать*, sh. *asfaltirati*, rus. *бойкотировать*, sh. *bojkotirati*;

4/ neprelazne glagole koji imaju značenje »pokazivati osobine označene osnovom«, npr. rus. *дружить*, sh. *družiti se*, rus. *ругаться*, sh. *tugovati*.

0 1. Klasifikacija Boguslavskog bila je vrlo uopštena, pa je zahvaljujući tome obuhvatila skoro sve DG. Uzimanje u obzir sintaktičkog konteksta predstavljalo je interesantnu novost i sugeriralo način i pravac istraživanja u oblasti tih derivata.

1. Radovi koji su se nešto kasnije pojavili proisticali su iz pravaca korišćenih u lingvističkim ispitivanjima šezdesetih godina. U njima se raspravljalo o DG kako sa morfološkog tako i sa semantičko-sintaktičkog, pa čak i sa isključivo semantičkog aspekta.⁴

1. 1. Gotovo istovremeno pojavili su se radovi Z. Volocke i R. Bahturine. Prva je, oslanjajući se na u ono vrijeme često korišćene čisto površinske transformacije, predlagala podjelu na grupe od desetak semantičkih tipova. Bahturina, s druge strane, uzimajući morfološki jedinstvenu i najbrojniju grupu DG u ruskom jeziku, svoju pažnju više koncentriše na semantičku karakteristiku osnova koje motivišu DG nego na samu klasifikaciju i opisivanje glagola. Bahturina daje i grupu ekvivalentnih, nekondenzovanih struktura koje odgovaraju pojedinim semantičkim tipovima DG, razlikujući te tipove na osnovu površinsko-sintaktičkih osobina derivata.

1. 2. Logičko-sintaktički kriterijumi primijenjeni u radovima R. Gžgorčikove proistekli su iz principa morfološke teorije V. Doroševskog koji prihvata postojanje paralelizma među dijelovima verbalizovanog nomena (DG) i odgovarajućim sastavnim dijelovima punih, nekondenzovanih struktura.⁵ S obzirom na sintaktičku poziciju osnove derivatne u nekondenzovanoj strukturi Gžgorčikova je razlikovala sljedeće tipove DG:

1/ predikativne, npr. pol. *hamletyzować*, sh. »hamletizirati«, pol. *kelnerzyć*, sh. *kelnerisati*;

2/ posredno-predikativne, npr. pol. *żółcić*, sh. *žititi*, pol. *prostować*;

3/ dopunske, npr. pol. *plotkować*, sh. *spletkariti*, pol. *werandować*, sh. *garażirati*;

⁴ Volockaja Z. 1966, Bahturina R. 1966, Bahturina R. 1966a, Uluhanov I. 1966.

⁵ Grzegorzczkova R. 1966, Grzegorzczkova R. 1969.

4/ prefiksno-sufiksne, npr. pol. *zalesić*, sh. *pošumiti*, pol. *za-korzenić sie*, sh. *ukorijeniti se*.

1.2.1. Uvođenje pored sintaktičkih i morfoloških kriterijuma prosticalo je iz činjenica da je »...struktura prefiksno-sufikslnih glagola komplikovanija od besprefikslnih: u njoj se ukrštavaju funkcija prefiksa i funkcija osnove, npr. u tipu pol. *odgrzybić* imamo osnovu u funkciji dopunjavanja materije kao *smolić* 'smoliti', *blocić* 'blatiti' i prefiksa sa značenjem »lišiti se toga«. Dakle, pri opisivanju svake strukture treba imati u vidu oba momenta«⁶ (moj prevod — M. C.).

1.2.2. Ta, u svoje vrijeme cijenjena klasifikacija DG, tokom razvoja semantičkih istraživanja ipak se pokazala nedostatnom.

1.3. Suštinsko metodičko značenje imao je rad S. Karolaka, koji je obuhvatao niz novih propozicija u odnosu na semantički opis DG.⁷ Autor je kao ishodišnu tačku postavio tezu da sintaktička struktura DG implicira njihove semantičke osobine. Prihvatanje paralelizma između unutrašnje strukture derivata i strukture njima odgovarajućih punih, nekondenzovanih konstrukcija proizlazilo je iz principa pomenute morfološke škole Doroševskog. Karolak je u svojim metodološkim sugestijama ipak otišao dalje. Naime, izjasnio se za istraživanjem DG u kontekstu, ne izolovano od njega (što je bilo karakteristično za ranije radove), a kasnije je predložio sintaktičku analizu zasnovanu na trostrukoj, bitnoj i suštinskoj, opoziciji:

- 1/ opozicija između morfema koje verbalizuju neglagolsku osnovu;
- 2/ semantičko-sintaktičke opozicije koje postoje među osnovama;
- 3/ opozicije između glagola koji sa njima ulaze u odnos alternacije.

1.3.1. Te pretpostavke dozvolile su Karolaku da razlikuje tri tipa DG, i to:

1/ glagoli sa shemom »x vrši radnju a sa predmetom b, da bi y postao c«, npr. pol. *asfaltować*, sh. *asfaltirati*,⁸ pol. *szklić*, sh. *zastakliti*; pol. *dramatyzować*, sh. *dramatizirati*;

2/ glagoli sa shemom »y postaje b«. Taj tip proizilazi iz tipa 1/, predstavljajući njegov drugi dio, npr. pol. *dramatyzować się*, sh. *dramatizirati se*, pol. *bogacieć / bogacić się*, sh. *bogatiti se*;

3/ tip sa shemom »x je b«, npr. pol. *smucić się*, *skapić*, *nudzić się*, sh. *tugovati*, *veseliti se*. Taj tip je u opoziciji sa tipom 2/ : neaktivno sticati osobine, svojstva : imati (takođe i aktivno) svojstvo, osobinu, npr. pol. *dramatyzować się* : *dramatyzować* (nešto). U tom tipu, kao što kaže autor, mogu da nastupe kako prelazni tako i neprelazni derivati, što je uslovljeno semantičkom prirodom osnove. Naizgled neprelazni derivati često su motivisani takvom osnovom koja ima složenu strukturu analognu strukturi prelaznih glagola. Uzmimo primjer *špijuna* »ne-

⁶ Grzegorzczkova 1969, s. 8.

⁷ Karolak S. 1972.

⁸ Npr. glagolu *asfaltirati* odgovara slijedeća parafraza: x vrši neku / nepredijeljenu radnju a na predmetu b, da bi y (put, staza i sl.) postao *asfaltiran*.

ko /x/ koji slijedi /y/« i špijunirati »x slijedi y«. Drugi argument /y/ sadržan u semantičkoj strukturi derivativne osnove ne realizuje se u površinsko-sintaktičkoj strukturi (x je špijun y — a). Međutim, proces verbalizacije osnove uzrokuje pojavljivanje na površini tog argumenta, npr: *Petar /neko špijunira vojni odred.*

1.3.1. Kao što se vidi, propozicije Karolaka išle su u pravcu da se dekomponuje i onda opiše struktura DG u cijeloj njenoj složenosti. U tom cilju autor se koristio dubinskom parafrazom zahvaljujući kojoj je mogao da obuhvati sve elemente semantičke strukture DG. Tako zamišljen opis takođe je trebalo da ukaže i na eventualne sličnosti među tipovima pomenutih glagola.

1.4. Gore pomenuti princip analize naišao je na kritiku I. Uluhanova.⁹ On je zamjerao Karolaku da tako zamišljen opis i klasifikacija koja iz njega slijedi zatire razliku koja postoji između raznih tipova glagola. Uluhanov je u svojim prijedlozima klasifikacije dao najprije vrlo uopštene sheme parafraza da bi u sljedećoj etapi podijelio glagole na grupe koje se karakterišu različitim odnosima derivativne osnove prema DG. Tako, na primjer, u okviru tipa sa parafrazom »raditi tako, da...« izdvojio je sljedeće semantičke grupe DG:

1/ snabdjeti objekt nečim, npr. rus. *финансировать, гармонизировать*;

2/ pokrивati objekt nečim, npr. rus. *глазировать, металлизировать*.¹⁰

1.4.1. Uluhanov se u svojoj konstataciji naslanja na ranije radove sovjetskih autorki. Opis pojedinih semantičkih grupa vezuje se sa karakteristikom tvorbe riječi, u posebnu grupu izdvajajući DG sa nespecijalizovanim formantima a u posebnu glagole koji, po njegovom mišljenju, imaju specijalizovane formante (неинвариантные и инвариантные суффиксы).

1.5. U poljskoj literaturi nedavno su se pojavila dva rada posvećena DG.¹¹ U oba rada ispituju se relacije između glagola i derivatne osnove koja ga motiviše na morfološkom nivou. K. Herej-Šimanjska predstavila je DG na tradicionalan način: prema pripadanju osnove određenoj vrsti riječi. Na taj način dobila je oblike izvedene od imenica, pridjeva itd. Ta podjela istovremeno asocira na semantičku klasifikaciju, pošto se u okviru svake klase izdvajaju takve semantičke grupe kao što su faktitiva, verba essendi, kauzativna, inhoativna.

1.5.1. Međutim, I. Dulevičova prihvata kao rješenje takozvano neverbalno jezgro (jдро niewerbalne) kao element koji označava određen pravac derivacije,¹² svrstavajući DG prema derivativnim formantima zajedničkim za oba jezika koje je ona ispitala — poljskom i ruskom — a zatim prema onim koji ih razlikuju. Opšta semantička ka-

⁹ Uluhanov L. 1977, naročito str. 143.

¹⁰ Uluhanov L. 1977, str. 174 i dr.

¹¹ Herej-Szymanska K. 1978, Dulewiczowa I. 1980.

¹² Taj pravac derivacije ponekad je suprotan tzv. semantičkom motivisanju.

rakteristika razmatranih derivata bila je svedena i u tom radu na morfološki opis.

1.6. Na pomenutu koncepciju Karolaka nadovezuje svoj rad grupa autora u probnoj svesci semantičko-sintaktičkog rječnika DG u slovenskim jezicima.¹³ Kao polaznu tačku autori u Rječniku 1980. uzimaju pune, nekondenzovane strukture, ekvivalentne odgovarajućim DG, uzimajući takođe u obzir i sve implicirane semantičke dopune.

1.6.1. Rječnička građa je sljedeća: po iskazivanju jedinice (derivativne osnove) na engleskom jeziku dolazi semantička definicija (dubinska parafraza) odgovarajućeg DG, a zatim su date sintaktičke formule koje informišu o površinskoj realizaciji date strukture u određenom jeziku koja ukazuje na mogućnosti eliminiranja pojedinih elemenata u površinskoj strukturi. Semantička definicija data je u simboličkom obliku; sadrži funkcionalne konstante zahvaljujući kojim je jednoznačno čitljiva. Izbor tog tipa definicije bio je diktiran višejezičkim karakterom rada. U slučaju DG sa višesloženim značenjem data su po redu sva značenja, od konkretnih do sve leksikaliziranijih apstraktnijih. Poslije formalno sintaktičke formule navedeni su primjeri koji predstavljaju njenu ilustraciju u odgovarajućem jeziku. Na primjer, jedinica sa osnovom mina (eng. mine) u srpskohrvatskom jeziku ima oblik:

MINE

x_1 us x M est x_2 caus x_2 loc U loc y ¹⁴

sh. MINIRATI — MINIRATI

NP_N —→ $(NP_I) + \{ NP_A \ NP_{Loc} \} + NP_T$

NP_N —→ [Hum]

NP_I —→ [Concr: mine, etc.]

NP_A —→ [Concr]¹⁵

NP_{Loc} —→ fraza lokativna

NP_T —→ fraza temporalna

¹³ Rječnik 1980. Obraden je u okviru dogovora o saradnji Šleskog Univerziteta u Katowicama s Yale University u SDA-u. U vezi s tim radom v. još i članke: Solecka K., Termińska K. 1979; Karolak S., Solecka K. 1979; Solecka K., Termińska K. 1980; Cichońska M., Kryzia W. 1980.

¹⁴ Čitaj: x_1 koristeći minu (x) prema x_2 uzrokuje da x_2 može prestati biti element zbiru U, dio svijeta / može da prestane da postoji u vremenu i mjestu y ; $\diamond$ — mogućnost; U — univerzalni zbir.

¹⁵ NP_N → fraza nominalna; NP_I → fraza nominalna instrumentalna; NP_A → fraza nominalna objektna; —→ glagol u sintaktičkoj formuli; + sadejstvo elemenata (bez implikacije reda izraza) (—) fakultativnost elemenata u površinskoj strukturi;

$NP_A + NP_{Loc}$

→ obligatorno prisustvo barem jednog elementa.

[Hum] → semantička osobina »živo biće«; [Concr] → semantička osobina »konkretnost«.

Oni su juče minirali dinamitom taj stari most pored rijeke.

Vojnici su minirali taj stari most.

Vojnici su minirali pored rijeke.

1.6.2. U Rječniku 1980. korišćeno je devet pojedinačnih (međusobno nezavisnih) funkcija (logičkih konstanti) koje su omogućile da se dobijene nijanse u značenju potvrde raznim sintaktičkim formulama, što dovodi do potpunog iznijansiranja podjele jedinice. Te funkcije su toliko uopštene da nalaze primjenu u svakom od pet u obzir uzetih jezika.

1.7. Moj rad posvećen DG u savremenom srpskohrvatskom jeziku u suštini podržava koncepciju Rječnika 1980, ali se istovremeno razlikuje u interpretaciji mnogih pitanja semantičkog karaktera.¹⁶ Na metodološkom planu koristim se iskustvima poljske semantičke škole prihvatajući pojmovnu i terminološku aparaturu.¹⁷ Moje interesovanje koncentrisano je kako na sam proces derivacije DG, na konsekvencije prenošenja nomena u poziciju morfološke osnove glagola, tako i na razvrstavanje semantičkih tipova tih derivata. U radu je prihvaćen pravac analize od forme ka funkciji, tj. od konkretnih DG prema, shodno teorijskim principima, odgovarajućoj semantičko-sintaktičkoj interpretaciji. Semantička struktura DG razotkriva se pomoću semantičko-morfološke parafraze.¹⁸ Ekvivalentna struktura ostvarena na taj način (ili kompozicija nekoliko takvih struktura u slučaju složenijih derivata) pokazuje količinu i karakter pojedinih elemenata (argumenata i predikata). Tako se tu automatski pojavljuje problem hijerarhije pojedinih elemenata parafraze, a takođe i njihove realizacije u površinsko-sintaktičkoj strukturi. U tom cilju korišćena je odgovarajuća izdiferencirana notacija.¹⁹ Na primjer, parafraza glagola bijeliti ima oblik:

x bijeli y — — » x vrši radnju a pomoću v koja čini da y postane Z / kao Z «

1.7.1. Izvršena analiza DG pokazala je da odsustvo identiteta između derivata i osnove koja ga motivirše može da dovede do određenih semantičkih pomjeranja. Kao najvažnija navodim sljedeća:

¹⁶ Cichońska M., Czasowniki denominalne w języku serbsko-chorwackim, doktorska dizertacija (mašinopis), Krakow 1981.

¹⁷ U izvjesnoj mjeni koristim se rezultatima M. Grohovskog, S. Karolaka, Z. Topolińske i dr.

¹⁸ Tako zamišljena parafraza predstavlja vrstu mislilačkog mehanizma koji pokušava pomoću jezičke intuicije uzeti u obzir sve elemente semantičke strukture DG. U radu korišćene parafraze ipak nemaju sasvim dubinski karakter, ali često su poludubinske, pomoćni su element, dozvoljavaju da se svaki put ispolje predikatsko-argumentativne strukture svojstvene određenim derivatima.

¹⁹ Parafraza je izražena na djelimično formalizovan način, osim izraza prirodnog jezika ima simbola koji reprezentuju promjenljive argumente. Malim slovima početka azbuke (a, b, c) označeni su elementi parafraze koji se ne pojavljuju u površinsko-sintaktičkoj strukturi; malim slovima latinske azbuke (x, y, v, z) označeni su elementi koji se pojavljuju na površini; velikim slovima V, Z označeni su elementi koji su osnova DG.

1/ Promjena u oblasti temporalnih odnosa. Proces derivacije pro-uzrokuje aktualizaciju omnitemporalnog sadržaja neglagolske osnove. To je regularni tip promjene temporalnih odnosa. Doduše u slovenskom prezentu nastupa neutralizacija značenja: habitualnog i aktuelnog, mada se oni ipak mogu razlikovati pomoću konteksta, npr.

rudar »onaj koji (pretežno) radi pod zemljom i dobiva minerale« (omnitemporalno značenje) i

rudariti »biti onaj koji (pretežno) radi pod zemljom i dobiva minerale« (aktuelno ili u duljem vremenskom periodu).

Ima slučajeva u kojima sama osnova donosi habitualno značenje, npr. *garaža* »mjesto u koje se pretežno stavljaju kola« i

DG *garažirati* »stavljati kola u garažu« (najčešće habitualno značenje, u određenim kontekstima moguće je i aktuelno).

Moguća je takođe i takva situacija da u jeziku postoje dva izraza istog fonetskog oblika koji se razlikuju samo temporalnom karakteristikom, npr.:

kandidat₁ »neko koga je (neko) predložio da bude izabran« (nosilac je tzv. dispozicionih osobina) i

kandidat₂ »neko ko je već predlagan a i sada je kandidat«.

U izrazu *kandidat₂* nastupila je aktualizacija određene dispozicije. Tako u isto vrijeme postoje u jeziku dva glagola koja se analoški razlikuju vremenskom karakteristikom:

kandidirati₁ »predložiti nekoga da bi bio izabran«, npr.

Kandiduje ga za prijem u vladu.

kandidirati₂ »već biti predložen, biti kandidat«, npr.

Kandidujem ga, a već su ga i drugi kandidirali za prijem u vladu.

2/ Promjena u oblasti značenja koja proističe iz činjenice da u derivat ulazi samo jedna neinherentna crta date osnove, ili čak više njih, što dovodi do sve većeg stupnja metaforizacije DG.

Tako je npr. u *kraljevati* u rečenicama:

Poljski kralj Walezy je kraljevao samo pet mjeseci.

U jatu je kraljevao stari paun.

Ovdje je kraljevala poezija prirode / tišina.

Pored inherentnih osobina riječi *kralj* »biti prva, najvažnija osoba u zemlji« iskorišćene su takođe u derivaciji osobine kao »biti prvi, vladati (oupšte)«.

3/ Odsustvo identiteta između DG i derivativne osnove može takođe da se izražava u razlici površinski realizovanih argumenata, kao u gore spomenutom primjeru *špijun*.

1.7.2. U radu je takođe sprovedena i semantička klasifikacija DG i kao rezultat te klasifikacije dobivena su dvadeset četiri semantička tipa DG. Dobiveni tipovi se dijele na tri grupe koje:

1/ imaju nekauzativnu strukturu sa shemom:

»x vrši radnju *a* pomoću *b* na mjestu *l* u vremenu *t*« dok se pojedini tipovi realizuju uključenjem u poziciju osnove DG jednog od elemenata te strukture. U slučaju realizacije izraza *b* dobijamo tip prezentiran preko veslati, krmiti i sl.:

»x vrši radnju pomoću

{ vesla } (b) na mjestu *l* i u vremenu *t*«²⁰

2/ predstavljaju kauzativne formacije koje imaju zajednički uzrok:

»x vrši radnju *a* pomoću *b*, koja uzrokuje...«

Otvoren karakter drugog dijela parafraze postao je osnov za izdavanje sljedećih grupa tipova paradigmatiski izdiferenciranih preko drugog dijela parafraze, npr.:

»x vrši radnju *a* pomoću *b* koja uzrokuje da...

a/ *y* počinje da posjeduje oblike V, npr. *plastiti*, *ivičiti*;

b/ *y* počinje da dobiva V, npr. *blatiti*, *soliti*;

c/ *y* prestaje da ima V, npr. *ljuspati*, *obeskožiti*.

3/ predstavljaju samo posljedicu kauzativnih tipova, npr.:

»y postane V / kao V«, npr. *bijeliti*. Ta struktura predstavlja drugi dio sheme:

»x vrši radnju *a* pomoću *b*, koja uzrokuje da *y* postane V / *bijel*.

Problemi semantičke klasifikacije denominativnih glagola

0. Gore pomenuti rezultati opisa DG karakterišu se raznim nedostacima, koji ne dozvoljavaju da se dobiju jasni, izdiferencirani tipovi. Problemi koji se pojavljuju pred istraživačem proizlaze iz činjenice da DG angažuju simultano tri jezička nivoa: morfološki, sintaktički i semantički.

1. Morfološki karakter DG čini da kao derivati potvrđuju visoki stupanj nepravilnosti derivatnog procesa. Može se primijetiti jedna opšta pravilnost: kada glagoli predstavljaju tip strukture sa rijetkom frekvencijom u datom jeziku a imaju veliku složenost, onda postaju malobrojni, postaju marginalan semantički tip. Kada je semantička struktura glagola mnogobrojna u jeziku, ona se manifestuje u velikom broju leksema. Suštinski problem, u literaturi još neopisan u cijelosti, jeste pitanje semantičke vrijednosti odgovarajućeg morfema koji verbalizuje nomen.²¹ Može se primijetiti tendencija da im se u dosadašnjim radovima pridaje određeni sadržaj, kojeg faktički nemaju.²²

2. U sintaktičkoj strukturi pri preciznoj analizi DG neophodno je dati detaljne karakteristike:

²⁰ b može da se realizuje površinski kada je specijalno karakterisan, npr. X vesla starim veslom.

²¹ Pri određivanju semantičke vrijednosti morfema provjeriti vrijednost glagola iz pune, nekondenzirane strukture.

²² Takvo stanovište dosta je karakteristično za pojedine gramatike slovenskih jezika.

a/ pozicije osnove, jer ona, kao što se vidi, veoma utiče na semantiku derivata, npr.:

x noći / noćiva ——— *x provodi noć* (noć je objekat);

noća se / noći se ——— postaje *noć* (u tom slučaju noć je predikat);

b/ argumenata i predikata koji obrazuju odgovarajuću semantičku strukturu DG; dalje treba odrediti njihov broj, količinu (napraviti njihovu kvantifikaciju) a takođe odrediti kako se površinski realizuju.²³

3. Čini se da najviše problema pri rješavanju zadaje semantički sljedećih činjenica:

pristup. U vezi s tim su pitanja koja predstavljaju konsekvence bar

a/ polisemičnost osnove koja motiviše dati derivat;

b/ teškoće koje nastaju kad se žele odrediti inherentne osobine date osnove, tako npr. u pol. *matkować* treba definisati izraz *matka* »majka« i odrediti koje osobine ulaze u DG.²⁴

c/ leksikalizacija koja slijedi iz toga da se za potrebe derivacije uzimaju dalje, neinherentne crte osnove, npr. *advokatować* »braniti nekoga ali ne u sudu«: *Nemoj da mi advokatuješ!*

d/ nedostatak jasne i određene granice među funkcijom u značenju datog derivata i njegovim kontekstualnim varijantama.

4. Gore navedeni problemi čine da cjelokupna klasifikacija DG u određenom jeziku ima često arbitraran, diskutabilan karakter. Pred svakim autorom koji se bavi DG stoje dvije mogućnosti:

a/ da detaljno opiše i da detaljnu klasifikaciju prihvatajući često diskutabilna rješenja, ili

b/ da da u izvjesnoj mjeri uopšten, ali zato jasniji opis.

4.1. Prvu varijantu takvog opisa donosi Rječnik 1980. i moj rad koji se odnosi na srpskohrvatske DG, drugu — interesantni radovi R. Laskovskog.²⁵ Laskovski za slovenske kauzativne formacije predlaže sljedeće tipove struktura:

1/ za takozvane neinstrumentalne derivate semantičku formulu o obliku:

a/ CAUS (A (x, y), Q (P (y))) koja reprezentira takve DG kao npr. pol. *osiierocić*, sh. *osirotiti*, pol. *niemczyć*, sh. *turčiti*;²⁶

b/ CAUS (A (x, y), Q (P₁ (x), (P₂ x))) npr. pol. *koksować*, sh. *koksirati*.²⁷

c/ CAUS (A (x, {y, z}), Q (R (y, z))) npr. pol. *butelkować*, sh. *kuvertirati*, *garažirati*.²⁸

²³ Up. Rječnik 1980. i rad Cichońska 1981.

²⁴ Kao zanimljivost treba podsjetiti na to da je ovaj problem dobio čak i književni oblik u Brehtovoj drami »Der kaukasische Kreidekreis«.

²⁵ Laskowski R. 1980, Laskowski R. 1981.

²⁶ Citaj: Djelovanje *x* na *y* uzrokuje da *y* se mijenja.

²⁷ Citaj: *x* djeluje na *y* i uzrokuje da *y* prolazi od stanja P₁ do P₂.

²⁸ Citaj: djelovanje *x* na *y* i *z* čini da nastupa promjena relacije između *y* i *z*.

2/ za instrumentalne DG formulu:

CAUS (CAUS (A (x, y), A (y, z), Q (P (z))), npr. pol. *bronować*, *heblować*, sh. *peglati*, *rendisati*).²⁹

Odluka u kojoj mjeri će biti precizan opis DG treba da proisteče iz cilja datog rada.

LITERATURA

- Бахтурина Р., 1966 — Значение и образование отыменных глаголов с суффиксом -Ø-||и-||ть/ U knjizi Развитие словообразования современного русского языка, Москва, стр. 74—112/.
- Бахтурина Р., 1966а — Морфонологические условия образования отыменных глаголов с суффиксом -Ø-||и-||ть/ U knjizi Развитие словообразования современного русского языка, Москва, стр. 113—126.
- Богуславский А., 1962 — Образования типа белеться и отыменные глаголы, Вопросы языкознания 1, с. 77—80.
- Bojar B., 1975 — Polskie czasowniki z wbudowanym argumentem, Polonica I, str. 167—186.
- Cichońska M., Kryžia W., 1980 — O definiowaniu znaczeń leksykalnych (na materiale słowiańskich czasowników denominalnych), Južnoslovenski Filolog XXXVI, s. 65—79.
- Cichońska M., 1981 — Czasowniki denominalne w języku serbsko-chorwackim doktorska dizertacija (mašinopis), Krakov.
- Cichońska M., 1983 — Semantyczne możliwości i restrykcje w derywacji czasowników odimienych (na przykładzie języka serbsko-chorwackiego, /Iz knjige Z problematiki czasownika słowiańskiego, Katowice/.
- Dulewicz I., 1981 — Czasowniki denominalne w języku polskim i rosyjskim, Wrocław.
- Grzegorzyczowa R., 1966 — Czasowniki odimienne w języku staro-cerkiewno-słowiańskim, Rocznik Slawistyczny XXVI, 1, s. 59—71.
- Grzegorzyczowa R., 1969 — Czasowniki odimienne we współczesnym języku polskim, Wrocław.
- Herej — Szymańska K., 1978 — Czasowniki odimienne we współczesnym języku bułgarskim, Wrocław.
- Каролак С., Солецка К., 1979 — Од проблематика на деноминалните глаголи во македонскиот јазик во споредба со другите словенски језици, Зборник за трудовите од V научна дискусија, Охрид, 21—31. VIII 1978, Скопје, с. 71—75.
- Karolak S., 1972 — O znaczeniu czasowników odimienych /U knjizi Semantika i słownik, pod red. A. Wierzbickiej, Wrocław, str. 209—221/.
- Laskowski R., 1980 — Semantyczna i formalna struktura macedońskich czasowników na -os- a, Studia Linguistica Polono — Jugoslaviica I, Wrocław, s. 171—8, 180.
- Laskowski R., 1981. Die Semantik slawischer desubstantivischer kauzativer Verben, Zeitschrift für Slawistik, 1, str. 19—25.
- Rječnik 1980 — Cichońska M., Kalamala J., Kryžia W., Solecka K., Termińska K., Semantyczno — syntaktyczny słownik słowiańskich czasowników odimienych. Zeszyt próbny. Pod red. S. Karolaka, Katowice.
- Solecka K., Termińska K., 1979 — Próba definicji semantycznych, Južnoslovenski Filolog XXXV, str. 55—64.
- Solecka K., Termińska K., 1980 — Definicje semantyczne czasowników denominalnych, Južnoslovenski Filolog XXXVI, str. 79—89.

²⁹ Citaj: x djeluje na y i čini da y djeluje na z i čini promjenu stanja z.

Улуханов И., 1966 — Глаголы на -еть в современном русском языке / о продуктивности и регулярности словообразовательного типа/, в: Развитие словообразования современного русского языка, Москва, стр. 127—141.

Улуханов И., 1977 — Словообразовательная семантика и принципы ее описания, Москва.

Волоцкая З., 1966 — Семантическая классификация способов образования отыменных глаголов, /в:/ Структурная типология языков, Москва, стр. 165—180.

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ОПИСАНИЯ ДЕНОМИНАТИВНЫХ ГЛАГЛОВ В СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКАХ

Резюме

Целью статьи было напомнить, как шло научное исследование в области деноминативных глаголов, указать на проблемы, с которыми встретились лингвисты при описании этих явлений.

Проблемы вытекают из факта, что ДГ находятся одновременно на трех языковых уровнях: морфологическом, синтаксическом и семантическом.

Автора интересуют результаты передачи неглагольной основы с позиции морфологической основы глагола и -частично- распределение се-